

СІЧЕНЬ-
БЕРЕЗЕНЬ
2021

МОНІТОРИНГ СТАНУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Уповноважений
Верховної Ради України
з прав людини

РЕЗЮМЕ

Вплив пандемії Covid-19 на захист прав дитини потребує постійного дослідження та глибокого аналізу з боку профільних фахівців. На державному рівні з метою запобігання поширення коронавірусної хвороби було введено 3 загальнонаціональні карантини (локдауни) – з 12 березня по 22 червня 2020 р; 14-15; 21-22; 28-29 листопада 2020 р, з 08 по 24 січня 2021 р.

У період першої хвилі захворювання школи та дитячі садочки були переведені на дистанційне навчання, відбулось обмеження на проведення масових заходів, запроваджено санітарний контроль в магазинах та торгівельних центрах, введено спеціальний режим роботи громадського транспорту, призупинено роботу метрополітена тощо. В подальшому обмежувальні заходи в період загальнодержавних локдаунів були не такими жорсткими.

З березня 2020 року найбільш кризовими наслідками пандемії були такі випадки порушення прав дитини: порушення права на здоров'я (обмеженість умов для вакцинації, перепрофілювання лікарень, відсутність достатньої кількості медичних працівників тощо), порушення права на освіту (обмеженість дітей у доступі до гаджетів та мережі Інтернет під час дистанційного навчання), права на догляд (повернення 42 тис. дітей до сімей із інтернатних закладів без належного обстеження умов для дитини у родині), права на благополучче життя (різке збільшення масштабів бідності сім'ї з дітьми) тощо.

Протягом 2021 року, відповідно до наявних у відкритому доступі даних, спостерігається така ситуація в медичній галузі: різке збільшення протягом лютого-березня 2021 року кількості дітей, що отримують лабораторно підтверджений діагноз захворювання на коронавірус, тенденція до уловільнення, а по деяким показникам навіть припинення вакцинації, погіршення умов для отримання якісних медичних послуг, в тому числі внаслідок відсутності достатньої кількості профільних лікарів та медичних сестер на місцях. Якщо цим загрозам не протиставити своєчасне та дієве реагування з боку держави, вони можуть привести до різкого збільшення рівня інвалідизації та смертності дітей. Збільшення масштабів бідності, зменшення кількості облікованих відповідними соціальними працівниками дітей та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (СЖО), на фоні збільшення їх

загальної кількості, жорстка криза із професійними кадрами, нестабільність процесу моніторингу, вкрай низька спроможність надання соціальних послуг на місцях, залишення поза увагою потреб дітей з інвалідністю – ці проблеми залишаються актуальними і протягом поточного року. Висновки у дослідженні, які проводилось Державною службою якості освіти України, мають вичерпні та об'єктивні відповіді на питання, які загрози несе для дитини дистанційна освіта. Найбільше страждають від наслідків COVID-19 діти, які виховуються у соціально та/або фінансово неспроможних родинах. Наслідки пандемії справляють негативний вплив на рівень насильства, спостерігається різке збільшення кількості дітей, які потерпають від насилля. Це потребує ретельного аналізу та відповідного реагування з боку держави. Відсутність належного рівня реагування органів опіки та піклування на ситуацію безпосередньої загрози життю та здоров'ю дитини свідчить про наявність в країні ознак прихованого соціального сирітства. В умовах кризи галузі така ситуація є вкрай загрозливою і за умови відсутності відповідного реагування з боку держави завжди призводить до різкого збільшення негативних явищ в дитячому середовищі і поновленню явища масової безпритульності. Наразі в Україні існують значні нерівності між міським та сільським населенням у доступі до якісної питної води та санітарії. Доступ до сталого та безпечного водопостачання залишається проблематичним для багатьох українців, зокрема дітей. Точний масштаб проблеми невідомий. Державні статистичні спостереження відносно цієї категорії населення

не ведуться. Причиною користування привізною водою в офіційних документах називається відсутність джерел якісної питної води. За різними даними від 268 до 950 тисяч населення користується привізною водою. Для дітей, що проживають в місцевості, де відсутня якісна питна вода, існують великі ризики бути позбавленими права на безпечний розвиток та проживання в чистому навколошньому середовищі.

В той час, коли необхідно приймати оперативні управлінські рішення для допомоги сім'ям з дітьми, спостерігається погіршення ситуації із формуванням та отриманням достовірних статистичних показників. Їх збір та узагальнення наразі розспорожено між різними міністерствами, новоствореними службами, управліннями, департаментами та директоратами. Саме на своєчасному аналізі даних повинна будуватись державна політика, направлена на захист прав дитини та попередження негативних явищ.

В нинішній ситуації стрімкого збільшення в Україні рівня захворюваності на Covid-19, мутації вірусу, який дедалі більше вражає саме дітей та впливає на їх стан здоров'я, такі чинники як відсутність консолідований державної дитячої політики та розбалансування роботи галузі внаслідок активної фази проведення реформ в країні, вже негативно вплинули і в подальшому можуть мати незворотні наслідки для долі багатьох дітей та сімей з дітьми.

Враховуючи сукупність зазначених вище аспектів стану додержання вимог ратифікованою Україною Конвенції ООН про права дитини, наразі в наявності є загрозлива ситуація по багатьом напрямам. В умовах пандемії Covid-19 необхідними є кардинальні зміни, тому питання захисту прав дитини мають стати першочерговим пріоритетом державної політики України. Насамперед, це стосується питань координації, вироблення політики в умовах поточного етапу реформи децентралізації (укрупнення районів), збору якісних даних та їх постійне висвітлення у відкритих джерелах, що спрятиме покращенню процесу прийняття управлінських рішень.

Для нивелювання існуючих ризиків та запобігання найбільш гострих кризових явищ необхідним є посилення фахового потенціалу на місцевому рівні, забезпечення підтримки з боку держави дітей, сімей із дітьми, в першу чергу тих, що опинились в складних життєвих обставинах, та налагодження такої системи моніторингу дотримання прав дитини, що ураховує ризики (risk-informed child rights monitoring).

З метою мінімізації негативних наслідків пандемії по відношенню до кожної дитини в Україні, моніторинг, що представлений у цій публікації, планується проводити щоквартально. Висновки за результатами аналізу будуть направлені до профільних міністерств і відомств для вжиття необхідних заходів щодо захисту прав дитини.

ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я

Ситуація в країні щодо пандемії гострой респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19)

За весь час пандемії в країні (станом на 10 березня 2021 року):

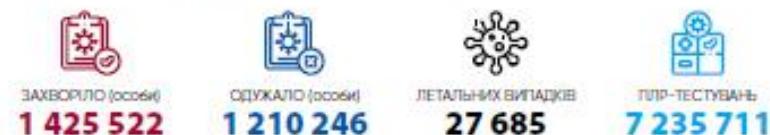

Рис. 1. Розподіл випадків COVID-19 по регіонах України

Діти та Covid-19: За період пандемії, станом на 31.03.2021 в Україні зареєстровано 89 638 лабораторно підтверджених випадків інфікування дітей на COVID-19. Коронавірус почав дедалі більше уражати дітей, вони стали частіше хворіти. На початку епідемії діти, як правило, мали безсимптомний перебіг хвороби. А зараз діти хворіють уже з симптомами і з таким перебігом хвороби, який потребує госпіталізації¹.

Аналіз статистичних даних (Рис. 2) свідчить про негативну тенденцію до різкого збільшення протягом січня-лютого 2021 року з 3,6% на початку січня до 13,6% на кінець лютого (+10%) підтвердженіх випадків захворюваності дітей по відношенню до загальної кількості підтверджених випадків за день. В березні середній показник коливається від 6% на початок місяця до 4,4% – на кінець, проте загальна кількість дітей, що захворіли, часто майже вдвічі перевищує кількість підтверджених випадків захворювання на день медичних працівників.

Середнє значення показника захворюваності дітей протягом лютого (6,2%) майже вдвічі більший, ніж аналогічний показник захворюваності дітей протягом січня 2021 (3,3%). Це свідчить, що діти дедалі більше стають уразливими до захворювання.

¹ <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3171329-diti-pocali-zaschehyti-na-covid19-stepanov.html>

Протягом 10 днів березня спостерігається зменшення зазначених вище показників захворюваності дітей, які коливаються від максимальних значень у 6,1% на початку березня до 4,9% станом на 10 березня.

Рис. 2. Динаміка підтверджених випадків захворювання на COVID-19 у дітей, січень-березень, 2021 рік

Джерело: Міністерство охорони здоров'я України

Абсолютні показники підтверджених щоденних даних захворювання у дітей важко аналізувати, тому що вони значно коливаються навіть протягом одного місяця. Як приклад: 1 лютого 2021 року кількість підтверджених випадків захворювання дітей дорівнювала 71, а 28 лютого – 795. Можна припустити, що таке коливання пов'язано із нерівномірністю подання даних з регіонів до Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ), що в свою чергу впливає на своєчасність оприлюднення даних.

Смертність дітей від COVID-19: За оперативними даними Мінсоцполітики за період пандемії кількість дітей, які померли внаслідок захворювання на COVID-19 (станом на 01.03.2021) дорівнює 13 (3 дитини – Чернівецька область, 3 дитини – Рівненська область, 1 дитина – Запорізька область, 1 дитина – Івано-Франківська область, 4 дитини – Кіровоградська область, 1 дитина – Миколаївська область).

Огляд попередніх даних смертності у 2020 році дозволяє припустити: реальні наслідки пандемії, зокрема, щодо дітей, серйозніші, ніж йдеться в офіційній та оперативній статистиці. З одного боку це можна пояснити недостатньо точним підрахунком статистики Covid-19, з другого – низьким рівнем охоплення

діагностичними послугами, з третього – впливом пандемії на перевантаженість національної системи охорони здоров'я та іншими факторами.

Щеплення: Пандемія Covid-19 негативно вплинула на рівень вакцинації дітей, який за результатами показників 2020 року (Рис. 3) коливається від максимального значення – 96,5% (гепатит В, діти до 1 року) до мінімального – 59,7% (дифтерія, правець, діти 6 років).

Для порівняння доцільно проаналізувати виконання річного плану щеплень за 2019 рік (Рис. 4), коли максимальний показник дорівнював 93,2% (кір, паротит, краснуха – діти віком 1 рік), а мінімальний – 72,9% (дифтерія, правець, діти 6 років).

Варто зазначити, що у 2020 році для дітей віком від народження до 2-х років рівень щеплень порівняно з 2019 роком по переважній кількості показників фактично не знизився (окрім показника на кір, паротит, краснуху, який зменшився на 9,9%), а по деяким позиціям навіть трохи збільшився.

Проте спостерігається зовсім інша картина стосовно дітей 6 років, для яких показники щеплень на кір, паротит, краснуху знизилися у 2020 році на 8,3% (з 91,7% до 83,4%), на дифтерію, правець – на 13,2% (з 72,9% до 59,7%). Викликає серйозне занепокоєння значне зниження показників щеплень на дифтерію, правець для дітей 16 років: з 91,5% у 2019 році до 73,6% у 2020 році (-17,9%).

Засоби масової інформації 17.02.2021 оприлюднили інформацію про те, що майже 250 дітей, які народились за останні три тижні в Ужгородському пологовому будинку, не отримали щеплення від туберкульозу, вакцина у медичному закладі закінчилася 26 січня 2021 року. Така сама проблема існує не тільки в місті Ужгороді, а в цілому в Закарпатській області та інших регіонах України. Телевізійна служба новин 12.02.2021 оприлюднила інформацію про те, що у місті Києві батьки забирають своїх новонароджених дітей з пологових будинків без обов'язкового щеплення для профілактики туберкульозу, яке повинно проводитися на третю – п'яту добу життя дитини. Приватні клініки також не мають необхідної вакцини БЦЖ для проведення щеплення. Враховуючи, що за даними ВООЗ Україна займає 4 місце у світі за рівнем захворюваності на туберкульоз дорослих, і п'яте місце за рівнем захворюваності дітей серед 53 регіонів, які контролюються Європейським бюро ВООЗ, дана тенденція є вкрай загрозливою.

Уповільнення виконання плану вакцинації загрожує в подальшому значним збільшенням захворюваності дітей.